

ljudskih prava u praksi, ograničenjem ljudskih prava i sloboda, pojavama svakojakih zloupotreba prava ili jednom rečju negacijom pravne države.

Dragocena su iskustva delatnika iz pozitivnopravnih predmeta, (kao na primer građanskog ili krivičnog prava) posmatranog iz njihovog bogatog teorijskog i praktičnog rada. Oni mogu da odgovore na pitanje koliko se jedan državnopravni poredak udaljio ili približio idealu vladavine prava na konkretnim primerima iz prakse. Pisana reč o pravnoj državi i vladavini prava, u našoj pravnoj nauci je aktuelna poslednjih dvadesetak godina.

Posle skoro poluvekovnog ideološkog mraka u tunelu socijalizma, odnosno prenatrpane etatizacije u mnogim sferama društvenog života i centralističkog samoupravnog državnog uređenja u istočnoevropskim zemljama, kroz revidirane ili nove ustave proklamovana su načela pravne države i vladavine prava.

Vrednosti pravne države (i sam pojam pravna država) ponovo su, dakle, posle pola veka izgonu krajem 80-tih godina 20. veka stupile na društvenu i neminovno pravnu scenu.

U Pravnom leksikonu iz 1970. godine, pravna država se definiše kao „država koja je nastala posle buržoaskih revolucija kao svojevrsna reakcija protiv apsolutističke feudalne monarhije u kojoj su uprava i sudstvo stavljeni pod zakonodavstvo.“

Na poimanje ideje o pravnoj državi prošli, socijalistički poredak sa svojom potporom – marksističkom teorijom uticao je negativno.

Pravna država i njene vrednosti su posmatrane kao buržoaski novum, koji je suprotan ideji o odumiranju države.

Socijalistička država je posmatrana kao prelazni stadijum koji vodi u besklasno društvo. Ideja o pravnoj državi opisivana je kao grubi „metodološki i teorijski promašaj“. Isticano je da „teorija o pravnoj državi sa marksističkim poimanjem prava i države nema nikakve veze.“ „Ona je samo jedna više od buržoaskih manifestacija i divinizacija njihove države i načina života, ona je jedna ekstremna odbrana postojećeg reda stvari koji postoji u kapitalističkom svetu“.

Upravo naša iskustva sa socijalističkom državom i njenim državnopravnim poretom koja se mogu sažeti u nekoliko reči: autoritarnost u nekim zemljama i totalitarizam, negacija slobode i kritičke reči, jedinstvo vlasti i lična vladavina rađaju pitanje koliko je stara ideja o pravnoj državi?

Ideja o najboljem državnopravnom poretu ili o najboljoj vladavini potekla je iz pera antičkih mislilaca, Platona i Aristotela.

Platon se nosio mišlju da volja zakona treba da bude najviša volja u državnoj zajednici, a da vladavina ljudi bude zamenjena važenjem nepristrasnih i pravednih zakona. U delu „Zakoni“, Platon smatra da „nijedna ljudska priroda nije sposobna da svim ljudskim poslovima upravlja sama sa neograničenom vlašću, a da pri tom ne bude ispunjena obešću i nepravdom. Države u kojima ne vlada Bog, ne mogu ni u kom slučaju izbeći tegobe i nevolje. Stoga, i oni koji su državni upravljači moraju biti sluge zakona, jer upravo od toga, više od ičega drugog, zavisi i spas države. U državi gde zakon zavisi od vlasti upravljača i gde on sam nema snage, ja vidim (govorio je Platon) da je spremna propast. A u državi gde je zakon gospodar upravljača i gde je vlast podčinjena zakonima, ja dobro vidim da postoje i spas i sreća i sve blagodeti koje bogovi dadoše državi.“ Platonova misao, koja je u narednim vekovima sleđena usmerena je na tip države (a to je pravna država, iako se taj naziv tek pojavio u nemačkoj pravnoj teoriji u 19. veku) u kojoj je prisutna vladavina zakona, a ne ljudi, pa niko ne sme biti iznad zakona stoga po ovom misliocu i najviša vlast mora se pokoravati volji zakona.

Preteča učenja o pravnoj državi može se naći i u Aristotelovom delu „Politika“. U ovoj značajnoj knjizi za istoriju progresivne društvene misli navodi se da vrhovna vlast treba da